

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 3. marcija 1880.

O b s e g: Zopet klic na pomoč stradajočim bratom na Goriškem! — Vzēba sadnega drevja. — O kupčiji sē semen. (Kon.) — Kako in kedaj postane naše ljubljansko močvirje popolnem rodovitna zemlja? — Gospodarske novice. — Važnost vode za rastlinsko življenje. (Dalje.) — 47. odborova skupščina Matice Slovenske v Ljubljani 18. sveč. — Doneski k slovanski mitologiji. — Slovensko književstvo. — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Zopet klic na pomoč stradajočim bratom na Goriškem!

„Ob spodnji Soči, na Krasu, v Brdih in na nekaterih stranéh tržiške rovani in goriške okolice je prebivalstvo najhujše zadeto in hira zdaj v največi revščini. Najpotrebniši med siromaki so pač kmalu porabili revne ostanke, katere je bilo še moč odtrgati razljutenim elementom. Usmiljenje sosedov jim je brzo prihitelo na pomoč in visokodušne rodbine, občinski zastopi, milosrčni duhovniki so si prizadevali in si še prizadevajo, oživljati in vrejati vzajemno dobrodelnost. Toda, kakor se krčijo od dne do dne pripomočki malega števila premožnih, tako raste na drugi strani beda in lakota in njima se neusmiljeno pridružuje najostrejša zima ter polni mero nesreče. Človek bi se razjokal, ko si živo predoči silne stiske mnogih družin in groza ga mora pretresti zrečega v žalostne prizore obupa.

Kdor ponudi dobrodelno roko onim nesrečnim, katerim je vse pošlo, česar treba za življenje, odlikuje se v službi človečanstva. Rešiti nesrečne brate bolezn, obupa, smrti, ni samo sladko delo, ampak je tudi sveta dolžnost vsakemu, kdor more.

In ta plemeniti čut je združil znamenito število človekoljubov v zbor, pri katerem so se po resnem posvetovanji dogovorili, kako naglo in izdatno pomagati revežem, kajti tudi državna pomoč nikakor ne zadostuje pravi potrebi.“ —

Tako se glasi bistvo klica, s katerim omenjeni odbor, kateri se je v Gorici pod pokroviteljstvom preuzvišenega grofa J. K. Coronini-a ustanovil in si z dopisom od 12. svečana tudi vredništvo „Novic“ sodelovanja prosi. „Novice“ rade stopijo v koló dobrodelno in ta klic tudi v svojem listu pošljejo po svetu, nadejajoč se, da najde usmiljenih src. Sklepa se pa omenjeni poziv s sledečimi besedami:

„Denar, žito, blago za obleko, sploh vse, s čemur se more v potrebi pomagati, bode se radovoljno sprejemalo in z najtoplejšo hvaležnostjo nabiralo pri Andreju vitezu Pauletig-u v Gorici v gosposki ulici št. 268 naglo, pa po najboljšem spoznanji obračalo v odločen namen.“

Gospodarske stvari.

Vzēba sadnega drevja.

Poslal dr. M. Godec, pomorski zdravnik, iz Smirne.

Predragi rojaki! Hudi in stanovitni mraz, kateri se je uže decembra meseca lani začel malo ne po vsi Evropi in je dosegel 15–22 stopinj R., provzročil je tudi sadnemu drevju mnogo kvare, kakoršne ni bilo videti od leta 1829/30. Vidimo drevesa, ki imajo na deblu in na vejah razpókano skorjo, a lés jim je tudi mnogokrat razprán do stržēna, da póke merijo od zunaj na širino 1 ali 1½ cm., in ta razpóka, nastala po mrazi, vidna je pri mnogih drevesih od kórena do vrhá. Ker je po novem letu tu in tam nastopilo milejše vreme, zaprle so se rane in póke na drevji, to je, vzblížali so se narazen déti deli drug drugemu toliko, da pogostem ni najti poškodovanega mesta. Al vendar se skorja ni zarastla, in če nastopi zopet mraz, bode se z nova odpirala in sicer tem bolj, kolikor bolj bode upadala toplota.

Res je, da nam pozimi ni móči vršiti operacij na takem drevju, kateremu je treba cēliti rane, in da nam je za to čakati gorkejšē spomladi, ko se zopet vzbuja življenje v prirodi, a vendar nam je nálog, da várujemo drevje hujše škode. Zdaj se je zlasti bati, da tudi po sicer neznatnih razpokah ne prihaje vlažnost dēblu v osredje in bi to kolikor toliko bolj odpiralo razpoklino, ako pride zopet mraz. Ako prihaje vlažnost dēblu v osredje od dežja ali snegá, začenja dēblo gnjiti, in taka gnjiloba, če tudi počasi, vniči drevó, ker se potem ne more braniti viharju, teži snega itd.

Vsakemu umnemu sadjerejcu bodi sedaj skrb, da na tanko preišče drevje, ima li od vzēbe razpoke ali ne? Zlasti naj se gleda na to pri onem drevju, katero stoji na težki ali ilovnati zemlji, na vlažnih mestih ali na razpostavljenih krajih. Ako ima drevje poka, zamazati jih je takoj z mrzlim drevesnim voskom ali drevesno mažo, katera se napravlja iz enakih delov ilovice, pepela, kravjeka in gostega trpentina.

Če bi utegnil z nova pritisniti mraz in bi se zopet pokazale zevajoče poka, zamašē naj se s platnenimi cunjami ali z drevesno mažo, da se zabrani s tem prihod mokroti v osredje dēblu.

Na spomlad, ko prihaja nova moč v prirodo, ob-

rézati je oba robóva razpoke navpično po dolžini z ostrim nožem in ju zamazati z drevesnim voskom.

Mrzli drevesni vosek se napravi iz 1 funta čiste smrekove ali mecesnove smóle, katera se raztopi na žrjavici. Ko se vse nekoliko ohladi, prilije se jej 5 lotov čistega špirta, in vse naj se vedno meša, in potem je pridjati 3 lote trpentina. Vse, dobro premešano, naj se hrani v kositernih pušicah, kjer se tekoče ohrani dolgo časa. Mazati se mora s čopičem (pinzeljnom). Ako bi se maža zgostila, naj se jej prilije špirta. Tako napravljena rabi tudi pri cepljenji in požlahnevanji sadnih drevés.

Po Virtemberškem, Belgiji in Avstriji je bilo mnogo drevja, katero je leta 1829/30. od mraza jako razpokalo, a ravnali so ž njim ljudjé, kakor smo povedali zgoraj, in še dandanes rodé obilo sadú. Nasprotno pa je na tisó če drevja, s katerim se po óni zimi ni takó skrbno ravnalo, začenjalo hirati in gnjiti, prijel ga se je rák in prisad, da je prišlo v nič.

(Konec prihodnjič.)

O kupciji sè semení.

Spisal Fr. Povše.

(Konec.)

Ko bi tedaj mógli naši gospodarji iz vrtov kmetijskih družeb in gospodarskih učilnic dobiti po nizkih cenah dobra semena, veliko bi bilo s tem pomagano kmetovalcem, veliko bi to pripomoglo k povzdigi kmetijstva sploh. Živ dokaz o tem mi je nakupovanje in razdelitev žlahne goveje živine po deželi. Dokler ni naša velezaslužna kmetijska družba imela sredstev za to svrhu, malo je prišlo žlahne plemenske živine v našo deželo, izvzemši grajščine, katerih pa ne moremo še smatrati za vse, ker ogromna večina v naši domovini je malih ali srednjih kmetovalcev. Sedaj pa vidimo uže pogostoma po hlevih kranjskih kmetov lepe plemenske živine. Kar pa velja za povzdigo govedoreje, to veljá tudi za povzdigo poljedelstva, vrtnarstva itd.

Pa še z družega ozira bi bilo treba oskrbovati naše domače gospodarje z domačim semenom. Od vseh strani se, žalibog, sliši, kako pogostoma se morajo deteljišča preoravati, ker je silna predenica skoro vso deteljo prepregla in uničila. Tako sem te dni čital, da je občni zbor štajarske kmetijske družbe sklenil, po oblastnijah delati na to, da se vsakemu gospodarju postavno zapové, od predenice napadeno deteljo nemudoma preorati. A kaj bo to pomagalo! Oskrbite gospodarje sè zanesljivim predenice prostim semenom, in bolje jim bo pomagano. Posamezen gospodar nima zmerom prilike poiskati si primerne prostora za deteljišče, iz katerega bi si mogel oskrbeti semena. Deželne kmetijske družbe pa bi lahko pogodile se s kakim posestnikom v hribih, kjer morda še ne poznajo detelje nemške, torej da tudi še ni ondot predenica vdomačena. Ko bi na kako novíše v takih krajih vsejalo se čisto, preiskovano seme (družbe lahko preiskovanje semena na semenskih preiskovalnih zavodih plačajo, posamesni gospodar pa ne), pridelalo bi se mnogo zdravega blagá in s tem pomoglo gospodarjem, kateri ne vedó, kje bi si mogli pomagati. To je gotovo, da predenica je tako silno se razširila po naših pokrajinah, da bodo merodajni krogi morali računati ž njo, kakor trtorejci s filoksero, ker detelja je za živinorejca skoro to, kar za vinske kraje trta.

Zato naj domoljubni prijatelji kmetijstva delujejo v kmetijskih družbah na to, da se za uredbo umnih

in obširnih semeníšč za izrejevanje raznega poljskega in vrtnega semena pri kmetijskem ministerstvu za prihodnje leto izprosi zdatna denarna podpora, in iz te naj kmetijske družbe uredé semeníšča, iz katerih jim bo mogoče našim gospodarjem dobro blago po gotovo 5krat nižji ceni prodajati, kakor ga sedaj morajo kupovati in pogostoma še plevelno ali celó nekaljivo seme dobivajo.

Pomagajmo si sami, in prav mi kmetovalci bi morali vendar enkrat prepričati se, da le v združbi je moč. Zato pa tudi vsem umnišim in bolj premožnim kmetovalcem svetujem, da vstopijo v velikanski množini v kmetijske družbe, ker, če nas bo več tisoč skupaj, bodo dohodki zdatni, vodstvo društva bo imelo sredstev, s katerimi bo lahko izvršilo mnogo, obénemu kmetijskemu blagru v korist. Posamesnik lahko strpi 2 gold., v obilni množini pa iz teh 2 gold. naraste več tisoč. Poglejmo le res občudovanja vredno število družbe sv. Mohora; zakaj bi se mi kmetovalci, kateri se imamo boriti s tolikimi težavami, ne zedinili, da si pomoremo na boljše?

Torej kmetijske družbe, ne pozabite na izdatno pospešitev odgoje semen in izprosite si izdatne podpore za to, ne da bi jo razcepili na male kosce, z vsó svoto uredite semeníšča; vi pa, kmetovalci, podpirajte z vstopom delovanje kmetijskih družeb, katere le še prepíčlo število udov štejejo.

Gospodarske novice.

* *Darila za hrošče in ogrce.* C. kr. vlada v Brnu na Moravskem je po dogovoru z ondašnjim deželnim odborom ustanovila, da naj za letošnje leto županstva iz občinske blagajnice plačujejo za hektoliter (2 merika in 10 maslicev) vlovljenih spomladanskih hroščev (kebrov) po 2 gold., za hektoliter ogercev (črvov) pa 10 gold. Deželni odbor jim iz deželnega zaklada povrne polovico tega zneska. Ob enem se je ukazalo, da se županstvom izročeni hrošči in ogrci morajo pomoriti in umorjeni mrčes se sme potem lastnikom vrniti, ako to želijo, ker je dober gnoj.

* *Ribško društvo avstrijsko* se je 16. dne svečana t. l. ustanovilo na Dunaji. Predsednik mu je grof Ernest Hoyos-Sprinzenstein; dosedaj šteje društvo 80 udov. Kdor želí temu društvu pristopiti, naj se pisмено oglasi v pisarnici njegovi na Dunaji (Wipplingerstrasse Nr. 18), kjer se tudi društvena pravila dobijo. Prvo njegovo delo bodi, da dobimo dobro ribško postavo.

* *Razstava perutnine in psov* bode letos na Dunaji od 28. marca do 4. aprila. V to razstavo se sprejemajo iz vseh dežel: kokoši, golobi, gosi, race, purmani in vsaka druga perutnina, tedaj tudi tice pevalice ali sicer lepi tiči. Tudi zaklana pitana perutnina se bode sprejemala. — Psi pa se ob imenovanih dnevih sprejemajo v razstavo zjutraj ob 8. uri, pa se morajo zvečer ob 7. uri zopet domu jemati.

* *Goveja kuga* razsaja še v Dalmaciji v 2 okrajih, — v Bosni in Hercegovini pa v 6 okrajih, skupaj na 37 krajih. V Bihačkem okraju jo imajo v Mutniku in Tržacu, tedaj blizo vojaške granice, zato so prepovedani sejmi v bližnjih krajih, kjer kuga še razsaja.

* *Trtne uši — phylloxere — ni več!* Tako pišejo časniki, ki poročajo, da je ta strašna uš povsod v Evropi ob hudi zimi pozebla in da je uničena z celim svojim zarodom. Da le ni prenašla ta dobra novica.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 10. marcija 1880.

Obseg: Vzéba sadnega drevja. (Konec.) — Kako in kedaj postane naše ljubljansko močvirje popolnem rodovitna zemlja? — Ovčji jeterni metulji ali metljaji. — Gospodarske novice. — Važnost vode za rastlinsko življenje. (Konec.) — Pravoslaven pogreb. — Še nekoliko besed o gosp. Levstikovem „nauku slovenskim županom“. — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Vzéba sadnega drevja.

Poslal dr. M. Godec, pomorski zdravnik, iz Smirne.

(Konec.)

Vendar ostri mraz ni napravil našemu drevju samih pók; večja škoda, katere zdaj še ni zapaziti, pokazala se bode na spomlad in poleti. Tù imam v mislih vzébo skorje in ličja drevesnega in po nekoliko tudi mlajših drevesec.

Drevesa, katera so pozno izgubila listje, še le tedaj, kedar je prijel prvi hudi mraz, drevesa, ki so z listjem vred še rastla, dokler ga jim ni odvezel mraz, vsa so vzébla na konci vej, ker še niso dorastla in so bila še mehka. Take vzébene veje, katere listja v spomladi nimajo ali jim poganja samo rumenkasto listje ter jim skorjo prerašča mahovje in gobe, naj se kar najbrž môči odrežejo prav do zdravega lesá.

Da li so mladike vzebene, to lahko izpoznaš, ako jim prerežeš kožo. Če se ti pokaže na ličji in najmlajšem lésnem skladi namesto belkaste neka sumna rudečkasto-žolta ali rujava bôja ali pa same rudečkasto-žolte pike, to svedoči, da so mladike vzéble.

Nekatere vrste sadnega drevja se bolj upirajo mrazu nego druge. Mnogo vrste hrušek so zelo občutne za mraz, na priliko, neka stutgartska vrsta („Stuttgarter Gaishirtenbirn“), ki je popolnem vzébla. Hruške, cepljene na kutine, je tudi zima jako potrla. Manj je bilo škode jablanam; le beli zimski „Calail“ in „St. Sauveur“ sta precej trpela, kolikor vem do sedaj. Breskve pod prostim nebom so vzéble do tál.

O tej vzébi ne pričajo zgolj mladike, sušeče se na koncéh, temveč tudi pri posamesnih drevesih in vrstah vidijo se líse po débli in po vejah. To je najnevarnejše drevesnim vrstam, katere so pozno na jesen končale svojo rast, a tudi drevju, ki ima gladko skorjo in hitro žene kvišku.

Ako prav sedaj še na takih drevesih ničesar sumnjivega ne opazimo, dasiravno nosijo uže v sebi smrt, vendar veleva skrbnost tudi tù, da se tako drevje na spomlad do dobra preišče. Naredi zato na deblu nekoliko plošnatih vréz v skorjo, in ako vidiš, da imata ličje in belina belkasto bôjo, kaže ti to, da drevó ni oškodovano; — ako se pa v vrézih pokažejo rudečkasto-žolta ali rujava barva ali samo rudečkasto-žolte pike, drevó je vzébeno, in brž mu pomozí. To storiš,

če drevesu puščaš ali mu olupiš po nekaterih krajih skorjo nizdolu po débli in ga potlej zamažeš. Tako izpuhteva vodeni sok, kateri se je v mrazi nabral po stanicah in pod skorjo. Belina in stržén potem skoro zacelita deblo; vzraste mu nova skorja. S tem načinom vzbujajo se drevó zopet v novo življenje.

Zmrzlinke ploče na skorji drevesni, velike od 1 palca do 25 cm. napravijo se vsako zimo na deblih gladkih, polnih, mehkih dreves. Ako se ne gleda na to poškodovanje, zamrè skorja, vzrastejo po njej gobe, in izgublja se čem dalje tem bolj, vidijo se goli kraji na débli in belina po njem. Zdravilo tej bolezni je: Poveži mlado drevó s slamo ali ga pobeli z apnom itd.

Ranjeni kraji se zdravijo, ako vrežeš z ostrim nožem kožo na debli do zdravega dela, potlej na lahko olupí mrtvo skorjo ali pa izreži iz nje podolgaste kosóve ter zamaži dotična mesta. Iz robov zdrave skorje in iz beline začne rositi sok in deblo je skoro zdravo. Ako so drevesca, posajena leta 1878/79., ki so pozno začela odganjati in bila še sočna, ko je pritisnil mraz, treba je vse vzébene dele porezati in mesta zamazati, a skorji, kjer je poškodovana, mora se puščati.

Ako se bodo dragi mi rojaki ravnali po teh svetih, opirajočih se na moje izkušnje, rešijo si tako po vzébi poškodovano sadno drevje.

V Smirni 21. februarija 1880.

Kako in kedaj postane naše ljubljansko močvirje popolnem rodovitna zemlja?

(Konec.)

Mnogokrat se sliši beseda: „Ljubljansko močvirje bo še kedaj drugi Banat“. Res je, da se včasih na njem uže precej pridela, vzlásti če se je požig mahú dobro obnesel in je kmalu potem deževje nastopilo, ki je varovalo, da obilnega pepela vetrovi niso mogli odnesti. Al prezreti ne smemo, da pogoj dobre letine je vsakako pravilno vzdržanje vodotokov (kanalov), katero veliko stroškov stane in tako dohodke močvirja zelo zmanjša; zraven tega je pa tudi pomisliti, da bo enkrat in na več krajih močvirja zginila šota in tedaj bode konec požiganju mahú, kar že dandanes na nekaterih krajih vidimo, kakor na pr. v Vnanji Gorici.

Kedar pa pepel ne bode gnojil močvirnega zemljišča, bode mu drug gnoj potreben. Zato bo pa treba, da posestniki močvirja več živine redijo, katera pa bode tudi več klaje potrebovala, in sicer posebno